רבי יצחק ב"ר אחא דשמעתא. רבי יצחק סתם האמור בגמרא ר' יצחק בן פנחס הוא: שמעו נא אמי. דשמעתא בן אחא: ולבך רודף עליך. מתאוה לאכול כל שעה שהורגלת: קקולי. ירקות: אקיקלי דמשא. על אשפת העיר מקום שאחר בני העיר יושבין הואיל ואין תובעין לו כלום:

מתני' מברך על היין. וה"ה למקדש על הפת: גמ' שאין גורס לקידוש שמיאמר. שאם אין לו יין לו פת איט מקדש: מתני' שכיבו לפניו. ירקות: מטבל במורס. זהו לשון הגמרא בתמיה לעיל (דף קז:) המטבל מטבל בבני מעים לפי שכל מאכלם ע"י מיטול: מטבל במורס. כלומר אם אין שם ירק אחר מטבל האחרת בחרוסת ואוכל: עד שמגיע לפרפרת הפת. קודם שיגיע לאותה אחרת שהוא אוכל אחר המלה שהוא מברך עליה על אכילת מרור ומיטול לאשון כדי שיכיר תיבוק וישאל לפי שאין רגילין בני אדם לאכול ירק קודם סעודה: שכיבו לפניו. אחר אותו מיטול: מצה מרור וחרוסת ושני תבשילין ופת על פי שאין חרוסת מצוה. ולקמיה פריך הואיל ולאו מצוה אמאי מייתי לה: גמ' אמר

רבי יצחק בן אחא דשמעתא הוא, רבי יצחק בן פנחס דאגדתא (ה) וסימנך (שמעו נא אחיי ורעיי). אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן משמיה דר' יהודה בר' אילעי אכול בצל ושב בצל ולא תיכול אווזין ותרנגולין ויהא לבך רודף עליך, פחות ממיכלך וממשתיך ותוסיף על דירתך, כי אתא עולא אמר: מתלא מתלין במערבא: דאביל אליתא, טשי בעליתא, דאביל לקולי, אקיקלי דמתא שכיב: מתני' מזגו לו כוס ראשון ב"ש אומרים מברך על היום ואחר כך מברך על היין וב"ה אומרים מברך על היין ואחר כך מברך על היום: גמ' ת"ר דברים שבין ב"ש וב"ה בסעודה ב"ש אומרים מברך על היום ואח"כ מברך על היין מפני שהיום גורם ליין שיבא ולבר קדש היום ועדיין יין לא בא וב"ה אומרים מברך על היין ואח"כ מברך על היום מפני שהיין גורם לקידוש שתאמר דבר אחר ברכת היין תדירה וברכת היום אינה תדירה תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם והילכתא כדברי ב"ה מאי ד"א: וכ"ת התם תדירי והכא חדא, הכא נמי תדירי נינהו תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם, והלכה כדברי ב"ה פשיטא, דהא נפיק בת קול? אלבעית אימא קודם בת קול ואי בעית אימא לאחר בת קול. ורבי יהושע היא דאמר אין משגיחין בבת קול: מתני' הביאו לפניו, מטבל בחורת עד שמגיע לפרפרת הפת, הביאו לפניו מצה וחורת וחרוסת ושני תבשילין אע"פ שאין חרוסת מצוה ד"א (בן) צדוק אומר מצוה ובמקדש היו מביאין לפניו גופו של פסח: גמ' אמר

*ואין מיסב בסעודת מצה. הייט סעודת מילה דאמר במדרש דניאל מדינה של גיהנם וסעודת ניסוחין בת"ח ובת כהן לכהן ודוקא שיש שם בני אדם מהוגנין כדאמרינן בזה בורר (סנהדרין דף כג:) נקיי הדעת שבירושלים לא היו מסובין בסעודה אלא כן יודעין מי מיסב עמהם:

*צריך לנהוג בו כבוד. כשלא למד ממנו דבלמד ממנו אמרינן (אבות פ"ו) כבוד (עשאו) [קראו] רבו אלופו ומיודעו שלא למד אלא שני דברים מאחיתופל:

דאמר אין משגיחים בבת קול. ואי"ת מאי שנא דקי"ל *בבת קול דב"ה ולא קי"ל *בב"ק דדרבי אליעזר וי"ל דהכא ב"ה הוו רוכבא אלא דב"ש מחדדי טפי אבל התם דב"ק היה כנגד רבים לא קי"ל הכי ובת קול לא יתה אלא לכבודו דקתאמרינן התם מן השמים יוכיחו ואי"ת א"כ היכי קאמר רבי יהושע הא רבי יהושע קאי אבת קול דר"א וי"ל מדקאמר אין משגיחין בב"ק משום דלא (מן השמים) היא מאמע דבכל דוכתא איט לן למיזל בתר בת קול:

הביאו לפניו. פי' רש"ס ירקות. ואין גרסה מדלא קאני בהדיא הביאו לפניו חזרת כדקאני בסמוך הביאו לפניו מצה וגרסה כפי' ר"ח הביאו לפניו שלחן שהרי אין מביאין השלחן עד אחר קידוש ועל השלחן מונח החזרת:

מטבל בחזרת. כלומר אוכל החזרת בטיבול כמו המשמ מטבל בבני מעים וכן מטבל בירקות ובקרא נמי משמעי הכי כי תקרעי בפוך עיניך (ירמיה ד) שמשמע הפוך בעינים ופי' רש"ס דהאי מיטבל לאו בחרוסת דהא אכתי לא בא כדקאני סיפא הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת ואין זה דאיה דהא קאני הכא חזרת ומאיא נמי בסיפא ועוד דחזרת צריך להטביל בחרוסת משום קפא ומיהו היכא שהמיטבל ראשון הוא ירקות אין צריך לטבול בחרוסת אלא לו בחומץ לא במים ומלח כמו שהיה טהג ר"ת דהא אמר בגמרא דחרוסת משום קפא וליכא קפא אלא במרור וכ"ש לר"א בר לוזק דקאמר מצה זכר לטיט דלא שייך אלא במרור לזכר דומרכו אם מייסם בחומר (שמות ה) ועוד דלא שייך מצה שטיבול ראשון איט אלא להיכירא ולא כה"ר יוסף שעשה בסדרו ומיטבל בחרוסת וכן רבינו שלמה בסדרו והר"ר שמעיה: עד שמגיע לפרפרת הפת. פרפרת קרי המרור שאוכל אחר המצה ופרפרת לעומר ממשכת המאכל כמו פרפרלות לחכמה (אבות פ"ג מי"ח) שהירקות ממשיכות הגב למאכל ומדקרי למרור פרפרת הפת רמז במשנה דמצה קודמת למרור כדאמר בגמרא:

הביאו לפניו מצה. לפי שעקרו השלחן לפני מי שאומר הגדה ועושה הסדר קאני הביאו לפניו מצה ועקירת שלחן היא כדי שישאל הבן ואביו עונה לו עדיין יביאו שלחן לעשות טיבול שני והבן ישאל למה אנו מטבילין שתי פעמים ומיד כשעוקרין מחזירין לפניו והמצה והמרור עליו שהרי צריך לומר בהגדה מצה זו מרור זה וכדאמר (לעיל לו:-ולקמן דף קמו:) לחם עוני עליו דברים הרבה:

אע"פ שאין חרוסת מצוה. ואם תאמר אמאי לא אתי חרוסת דרשות ומבטל חזרת דמצוה [א] וי"ל דכיון דכל עיקר מרור לא ניתקן רק בטיבול בחרוסת משום קפא לא מקרי ביטול בכך: זאת

בבני מעיים לפי שכל מאכלם על ידי מיטבול והאי מיטבול לאו בחרוסת הוא כדקאני לקמן הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת מכלל דעדיין לא הביאו, ולא חזרת לאו דוקא אלא אם (כן) אין שם ירק אחר מטבל בחזרת ואוכל: עד שמגיע לפרפרת הפת. קודם שיגיע לאותה חזרת שהוא אוכל אחר מצה שהוא מברך על אכילת מרור כדכתיב על מצות ומרורים (במדבר ט) בתחלה מצה ואח"כ מרור ומיטבול זה כדי שיכיר תינוק וישאל לפי שאין בני אדם רגילין לאכול ירק קודם סעודה: הביאו לפניו. אחר אותו מיטבול: מצה וחזרת וכ' הכשילין אע"פ שאין חרוסת מצוה. ובגמרא פריך הואיל ולאו מצוה למה מייתי לה: שני הכשילין. בגמרא מפרש כנגד מי: גמ' זאת

[מלשון ירים לתיון (תהלים קיג) מתרגמינן מקלקלתא מרים תחוכא כך פרש"י בע"ז כח ד"ה ניקרא וכ"כ רש"י ב"ק כח. ד"ה לתיקלקלתא]

[נוסח מאי הש ובה"ר הגהות - על מין אין קדושת היום - אוינה קידוש]

רבינו חננאל

רבי יצחק בר אחא וסימנך שמעוני אחי ורעמי (*) הנזכר בן אחא הוא בעל השמועה: מאן דאכל אליתא משי בעליתא. כלומר מי שמנהגו לקנות בשר שומן באשראי ואוכל מתחבא בעליות שלא יבוא הקצב ויאמר לו איני מניחך עד שתתן לי דמי הבשר אבל מי שמנהגו לאכול ירקות שורה יושב על השוק שבאשפה ואינו חושש שאין מי שנושה בו: מתני' מזג לו כוס ראשון ב"ש אומ' מברך על היום וכו' וב"ה אומ' מברך על היין ואחר כך מברך על היום:

ת"ר דברים שבין ב"ש וב"ה בסעודה ב"ה אומר מברך על היין ואחר כך מברך על היום שהיין גורם לקדושה שתאמר ד"א ברכת היין תדירה ברכת היום אינה תדירה תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם והלכתא כב"ה ואסיקנא דר' יהושע היא דאמר אין משגיחין בבת קול הוא דאמר הכא הלכה כב"ה: הביאו לפניו מטבל בחזרת. פי' הביאו לפניו השלחן מטבל החזרת בחרוסת ומברך על היום וכו' וב"ה אומ' מברך על היין ואחר כך מברך על היום:

ת"ר דברים שבין ב"ש וב"ה בסעודה ב"ה אומר מברך על היין ואחר כך מברך על היום שהיין גורם לקדושה שתאמר ד"א ברכת היין תדירה ברכת היום אינה תדירה תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם והלכתא כב"ה ואסיקנא דר' יהושע היא דאמר אין משגיחין בבת קול הוא דאמר הכא הלכה כב"ה: הביאו לפניו מטבל בחזרת. פי' הביאו לפניו השלחן מטבל החזרת בחרוסת ומברך על היום וכו' וב"ה אומ' מברך על היין ואחר כך מברך על היום:

הגהות מהר"ר רנשבורג

[א] תוס' ד"ה אע"פ שאין חרוסת מצוה וכו' וי"ל דכיון דכל עיקר מרור וכו'. ר"ב פיין מהר"מ בהגי תמה על תירוצם שהיגו מססיק לרא"ש דס"ל חרוסת מצוה זכר לעיט. ולפע"ד נראה ברור דכוונת התוס' בזה ג"כ כהר"ן דכיון דטיבול בעלמא הוא ואינו אכילה אינו מבטל ומה"ש התוס' נמי דברי אלה:

עד א מיי' פ"ח מהלכות מצה הלכה ח סמג עשין כט מוש"ע א"ח סי' תעג סעיף ח:

עה ב מיי' פכ"ח מהל' שבת הלכה ז סמג עשין כט מוש"ע א"ח סי' רעח סעיף י:

עו ג מיי' פ"ח מהל' מצה הלכה ח סמג עשין מא מוש"ע א"ח סי' תעג סעיף ד:

עז ד מיי' פ"ז מהל' מצה הלכה יא:

עח ה מיי' פ"ח מהל' מצה הלכה ח:

[נוסח אבות דרבי נתן]

[ע"ל מגיחין]

[ע"ל מגיחין]

[דף נג:]

[דף נט:]

[דף סט.]

[דף יג:]

[דף נט:]

[ע"ל מגיחין]

*) נראה דע"ל ר' יצחק המכר בשמעתא, כן אחא הוא בעל השמועה